

19. 8. 2002

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Transplantace lidských tkání a orgánů I. - základní principy nové právní úpravy

Po dlouhých bojích a debatách, jak mezi odborníky tak posléze i v Parlamentu, byl přijat nový transplantční zákon, jehož hlavním cílem je sjednotit dosavadní právní úpravu v této ožehavé oblasti a zejména stanovit jasné právní hranice pro její realizaci.

Po dlouhých bojích a debatách, jak mezi odborníky tak posléze i v Parlamentu, byl přijat nový transplantční zákon, jehož hlavním cílem je sjednotit dosavadní právní úpravu v této ožehavé oblasti a zejména stanovit jasné právní hranice pro její realizaci. Transplantace, již rozumějme operativní přenos tkání či orgánů z jednoho jedince na jedince jiného, je v České republice ve srovnání s ostatními postkomunistickými zeměmi poskytována ve velkém rozsahu a na výborné úrovni. Tato skutečnost se však bohužel neodráží v dosavadní odpovídající právní úpravě tohoto problému v našem právním řádu.

Stávající právní stav úpravy transplantací nelze označit jinak než jako žalostný, zastaralý a nevyhovující. Platný transplantční zákon neexistuje a celá právní úprava transplantace je tvořena v podstatě jedním ustanovením v zákoně o péči o zdraví lidu č. [20/1966](#) Sb., a ve dvou podzákoných normách a to ve směrnici Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 24/1997 Věst. MZ ČSR (dále jen „směrnice“), ve znění pozdějších předpisů, o mimořádném odnímání tkání a orgánů z těl mrtvých a ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. [19/1988](#) Sb., o postupu při úmrtí a o pohřebnictví (dále jen „vyhláška“).

Dříve než si představíme novou právní úpravu transplantací v České republice, podívejme se pro srovnání alespoň na hlavní body právní úpravy stávající. Jak již bylo zmíněno, právní úprava je kusá a navíc roztržštěna v podzákoných právních normách. Transplantaci lze provádět jak ze živých (transplantace inter vivos - odběr tkání a odběrů provádí od žijícího dárce) tak ze zemřelých dárců (transplantace ex mortuo - k odběru tkání a orgánů dochází až po smrti dárce). Tkáně a orgány lze odnímat pouze pro potřeby léčebně preventivní péče a vědeckovýzkumné práce. Oprávnění k této činnosti mají zdravotnická zařízení určená Ministerstvem zdravotnictví České republiky. Odběr tkání a orgánů živým osobám může proveden jen se souhlasem dárce a nesmí ohrožovat jeho zdravotní stav.

Transplantaci ex mortuo lze provádět zásadně pouze ze zemřelého dárce. Za zemřelou osobu se považuje osoba, u které byla stanovena v souladu s právními předpisy smrt mozku. Doba smrti člověka se tedy posuzuje podle doby mozkové smrti. Je nutno podotknout, že v České republice jsou stanoveny velmi přísné podmínky pro stanovení mozkové smrti. Mozková smrt se ověřuje pomocí mozkové pangiografie, která je přímou metodou zjištění odúmrti mozku. Provádí se tak, že se krční tepny naplní kontrastní látkou a na rentgenu se sleduje její postup do mozkových cév. Pokud nedojde k naplnění cévního řečiště mozku, lze bezpečně usuzovat na smrt. Vyhláška o postupu při úmrtí a o pohřebnictví vyžaduje, aby pro stanovení mozkové smrti byla pangiografie provedena dvakrát v rozmezí přesně třiceti minut. Pro srovnání - v jiných státech je pro stanovení smrti mozku dostačující pouze výsledek neurologických vyšetření na úrovni posledních lékařských znalostí. V České republice se uplatňuje princip předpokládaného souhlasu dárce s odnětím orgánů po jeho smrti. Na základě tohoto principu je odnětí tkání a orgánů z těla zemřelého přípustné pokud se neprokáže, že zemřelá osoba ještě za svého života písemně vyjádřila, že s odnětím orgánů po své smrti nesouhlasí.

Transplantační zákon. Zákon č. [285/2002](#) Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů (dále jen „transplantační zákon“ nebo „zákon“), který vstoupí v účinnost již 1. září 2002, přináší komplexní úpravu transplantací, a nahrazuje tak dosavadní nejednotnou a stručnou úpravu transplantační problematiky. Ve snaze zabránit dalším „hrůzným“ případům, které jsou tak často námětem novinářských článků a reportáží, je základním účelem nové úpravy posílení právních záruk správného postupu při odběrech a transplantacích tkání a orgánů a zajištění práv živých i mrtvých dárců tkání a orgánů a rovněž i pacientů, kterým jsou tkáně a orgány transplantovány. Právní úprava stanovená transplantačním zákonem je srovnatelná s obdobnými evropskými úpravami a respektuje mezinárodní úmluvy, jimiž je Česká republika vázána.

V dnešním článku se nelze zabírat všemi aspekty nového zákona, ale jistě není od věci poukázat na základní principy, z nichž právní úprava vychází. Jedná se zejména o: předpokládaný souhlas s posmrtným odběrem tkání a orgánů, spravedlnost při alokaci tkání a orgánů a povinná registrace osob čekajících na transplantaci, dárců a příjemců tkání a orgánů.

Zákon je rozdělen do několika hlav, postupně upravujících různé otázky související s transplantacemi. Rozsáhlá diskuze se v Parlamentu a mezi lékaři vedla mimo jiné o definici pojmu smrti, pojmu, který tak úzce souvisí s posmrtným odběrem tkání a orgánů a bez jehož jasného vymezení není pro posmrtný odběr možno zaručit přesná pravidla. Nakonec „vyhrála“ definice jednodušší, která smrt definuje jako nevratnou ztrátu funkce celého mozku, včetně mozkového kmene (návrh zákona počítal ještě s druhou částí definice, která smrtí mozku rozuměla rovněž nevratnou zástavu krevního oběhu a dechu).

Transplantace inter vivos. Část zákona upravující odběr tkání a orgánů od žijících dárců stanoví přesná pravidla, za kterých je možné takovýto odběr učinit. Odběr od žijícího dárce lze provést pouze ve prospěch příjemce, jenž je vůči dárce osobou blízkou (osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní) a není-li příjemce osobou blízkou, lze transplantaci učinit, jen prokáže-li dárce písemně a před notářem tuto svou vůli či vyjádří-li s tímto darováním souhlas nově zřízená Etická komise (Etická komise je nezávislá komise tvořena nejméně 5 členy - lékaři, klinickým psychologem a právníkem, která působí u zdravotnického zařízení provádějícího transplantace a která posuzuje zejména případy darování od žijícího dárce ve prospěch osoby, která není osobou blízkou, nebo případy darování obnovitelné tkáně nezletilým osobám, osobám zbaveným způsobilosti nebo osobám neschopným vyslovit souhlas.). Od nezletilých osob a osob zbavených způsobilosti k právním úkonům lze provést odběr pouze obnovitelných tkání, a to za podmínky, že není k dispozici žádný jiný vhodný dárce, příjemcem je sourozenec dárce, darování představuje možnost záchranu života příjemce, zákonný zástupce dárce vyslovil s odběrem souhlas, souhlas vyslovila Etická komise a sám dárce s odběrem nevyslovuje nesouhlas.

Transplantace ex mortuo. Právní úprava odběru tkání a orgánů od zemřelých dárců zahrnuje nejen podmínky přípustnosti odběru, ale upravuje i zacházení s odebranými orgány a tkáněmi, zaručuje úctu k zemřelému a zakotvuje povinnost sdělení předpokládaného odběru ze zemřelého osobě jemu blízké.

Odběr od zemřelého dárce lze provést, jen byla-li zjištěna smrt. Zákon podrobně rozebírá postup zjištění smrti a vedení protokolu o smrti. Odběr nelze provést od zemřelého, který za svého života prokazatelně vyslovil nesouhlas s posmrtným odběrem tkání a orgánů (blíže viz dále), dále nelze odběr provést, pokud nelze vyloučit, že zemřelý trpěl nemocí či stavem, který by mohl ohrozit život příjemce a od zemřelého, kterého nelze identifikovat.

Výběr nejvhodnějších příjemců je založen na principu medicínské naléhavosti a rovnosti čekatelů. Příjemce nebo v případě osob nezletilých či nezpůsobilých jejich zákonný zástupce musí dát s transplantací výslovný souhlas.

V navazujících člancích týkajících se nové právní úpravy transplantací se zaměříme na dva nejvíce diskutované okruhy problémů – na problematiku předpokládaného nesouhlasu s posmrtným odběrem tkání a orgánů a na otázky související s mezinárodní výměnou tkání a orgánů a s jejich obchodem.

© EPRAVO.CZ – Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právní průvodce českou krajinou](#)
- [Sdílení elektřiny v obecních projektech, změny po 1.8.2026 a zapojení bateriových úložišť](#)
- [Jak naložit s „oznámením“ přestupku soukromých osob? A je to vlastně oznámením ve smyslu zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich?](#)
- [Systémová podjatost ve správním řízení aneb požadavek na překročení nadkritické míry rizika systémové podjatosti](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulační požadavky a praktické aspekty](#)
- [Pacht závodu a zákaz přenechání věci třetí osobě](#)
- [Digitální důkazy z webu v soudním řízení: jak doložit, co bylo online zveřejněno?](#)
- [Nepravomocné povolení stavby a změna územního plánu](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Limity dohledu nad výkonem znalecké činnosti](#)